

2. *Чикаренко О.* Модель запровадження системи проектного менеджменту в діяльність податкових органів / О. Чикаренко, І. Чикаренко // Державне управління та місцеве самоврядування. – Дніпропетр. : ДРІДУ НАДУ, 2009. – № 1 (1). – С. 118–129.

3. *Чикаренко О.* Напрями та проблеми адаптації податкової системи України до європейських стандартів / О. Чикаренко // Розвиток публічного адміністрування на засадах менеджменту: європейський контекст : матер. наук.-практ. конф. за міжнар. участю, м. Дніпропетровськ, 15-16 травня 2009 р. – Дніпропетр. : ДРІДУ НАДУ, 2009. – С. 286–287.

4. *Чикаренко О.* Програма модернізації Державної податкової служби України: сучасний стан і проблеми / О. Чикаренко // Публічне адміністрування: теорія та практика : електр. зб. наук. пр. – 2009. – № 1. – Режим доступу : <http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2009-01/ChikarenkoStat.pdf>.

5. *Чикаренко О.* Результат-орієнтоване управління стратегічним розвитком державної податкової служби України / О. Чикаренко // Право та державне управління : зб. наук. пр. – 2011. – № 2 – С. 120–125.

6. *Чикаренко О.* Стратегічні орієнтири розвитку державної податкової служби та вимірювання ступеню їх досягнення / О. Чикаренко // Державне управління та місцеве самоврядування. – Дніпропетр. : ДРІДУ НАДУ, 2011. – № 1 (8). – С. 259–266.

Надійшла до редколегії 12.10.2012 р.

УДК 32.019.5

В. В. ЗАБЛОЦЬКИЙ

ОСОБЛИВОСТІ ЗАРОДЖЕННЯ МОДЕЛІ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ XVI–XX ст.

Досліджено політико-філософські підходи української національної думки XVI–XX ст. щодо власного бачення української державності як базового підґрунтя сучасних процесів демократичного державотворення в Україні.

Ключові слова: державно-управлінська думка, український національний визвольний рух, державність.

Examines the political and philosophical approaches of Ukrainian national thought XVI-XX cen. regarding his own vision of statehood as a basic foundation of modern democratic nation-building processes in Ukraine.

Key words: public-management thought, the Ukrainian national liberation movement, statehood.

В історії кожного народу мають місце визначальні історичні події та нерозривно пов'язані з ними особистості, які відіграли доленосні ролі не тільки

для їх сучасників, а й для наступних поколінь, та які й продовжують здійснювати свій вплив на історичні процеси організації масштабних соціальних і політичних змін, на ґрунті яких формуються загально національні ідеї та новітні державні утворення. У свідомості українського суспільства прослідковується певний парадокс невизначеності щодо оптимальної моделі української держави як загально визнаного історичного факту. Поняття “хмельниччина”, “мазепинство”, “махновщина”, “петлюрівщина”, “бандерівщина” стали називними в багатолітній парадигмі українських державотворчих змагань.

Очевидно, що навіть крізь століття ігнорування, критики, цензурування та цілковитої заборони вони залишаються викарбуваними в народній пам’яті і становлять величезний потенціал для дослідження з позиції сучасної науки державного управління. Потрібно визначити, що сьогодні, на початку третього десятиліття існування України як незалежної держави у європейському просторі, залишаються білі плями в історії українського державотворення, а також існує низка проблемних питань, конструктивів і концепцій формування української національної держави, які не тільки є малодослідженими, але й залишаються невідомими і невитребуваними як широким загалом, так і теоретиками з проблем державотворення, зокрема в частині визначення оптимальних векторів суспільного розвитку, організації національно визвольних рухів, завдань і форм боротьби за становлення української держави.

Загалом, національна самосвідомість відрізняється від етнічної чи релігійної чітко окресленим вектором активного державницького спрямування. Наповнення національної ідеї змістом утворює таку сукупність цінностей та орієнтирів, які виражають потреби конкретного простору національної реальності. Їхнє задоволення покладає початок певному етапу практичної чи теоретичної національної активності. У цьому полягає суть переходу від абстрактності, апріорності національної ідеї до її практичної значущості [3, с. 10]. Історія свідчить, що утвердження політичних, економічних та інших інституцій суспільства завжди починалося з покладання в основу його розвитку певної організуючої ідеї.

Очевидним є наявність тісного зв’язку визначеної теми із науковими та практичними завданнями, які сьогодні постають перед вітчизняною наукою з державного управління. Оптимальна модель державотворення є похідною і, цілком логічно, вона має корелюватися з принципами національної ідеї, яка повинна виконувати конструктивну місію з розбудови нашої держави та її входження в міжнародну спільноту.

Аналіз наукових праць і досліджень вказує на існування певного масиву літературних джерел, присвячених роздумам про сутність, зміст і майбуття української державності, того політико-філософського доробку велетів духу українського народу, що з’являється у XVI–XVII ст. у працях С. Оріховського, Г. Кониського, П. Могили, Г. Сковороди, Я. Козельського, С. Десницького, Г. Андрузького, С. Подолинського, І. Франка та ін.

Аналізуючи характерні особистості історіографічних розвідок державотворчого напрямку, потрібно відзначити існування низки пріоритетів у дослідженнях “державницьких періодів” (окрім радянського) української історії, до яких, окрім Княжої доби та епохи Гетьманської України, потрібно додати і державні формування, які виникали в період революції 1917 – 1921 рр. як на уламках імперій. Крім того, інтерпретація впливорізних історичних чинників на розвиток української державності через призму цивілізаційного перехрестя на процеси виникнення, функціонування та руйнування державних утворень, які, як правило, фіксуються у формах дихотомічних протистоянь: народні маси – владна еліта; римо-католицька – візантійська православна церкви; хліборобська – кочова культура тощо.

Характерним для державницького напрямку в українській історіографії є реакція на потребу українського суспільства в реконструкції його історичного минулого, що є, по-суті, рефлексією взаємовідносин між реальністю та утопічними ідеями вітчизняного державотворення. У цій боротьбі український народ, що протягом сторіч перетворювався на безправну меншину, посунути на узбіччя історичного прогресу, був вимушений переборювати колосальний супротив, в тому числі і нав’язуванні ментальні стереотипи, та украї, що до речі є співзвучним з назвою “Україна”, упереджене і недоброзичливе ставлення інших акторів на політичній європейській арені. У результаті цієї боротьби виникло таке поняття, як “українське питання”, яке з позиції державотворення доцільно розглядати як невід’ємний чинник національно-визвольного руху, а з позиції “союзу братніх народів” – як прояви сепаратизму та націоналізму.

Метою статті є розкриття політико-філософських підходів української національної думки XVI – XX ст. щодо власного бачення української державності як базового підґрунтя сучасних процесів демократичного державотворення в Україні.

Історично обумовленим виглядають перші начерки бачення України як монархічної держави (власне Гетьманщина є нічим іншим, як моделлю виборної монархії). Зазначимо, що спроба аналізу і виокремлення пріоритетності монархічної моделі “як республіки загального добра” була зроблена ще в XVI ст. у працях Станіслава Оріховського (Orzechovius Roxolanus; 1513 – 1566 рр.). Загалом тогочасну монархічну систему управління Оріховський як один із перших в Європі ідеолог освіченої монархії розглядав як “республіку”, для загального добра якої король Речі Посполитої повинен направити свої зусилля “до гімназії справжньої доблесті – у Русь... Відбудуй її і порятуй мешканців, які уникли ворожого меча. Не знаю, чи легко буде зробити це, якщо не матимеш перед собою зразків і філософських настанов, які наповнюють і вдосконалюють розум великого короля. Бо якщо, цими прикладами наставлений, не відчужеш себе міцним дубом і не усвідомиш, що король має бути й філософом (який не під дахом, а під небом мешкає), ніколи не зможеш осушити сьогоднішніх сліз в очах наших”.

Аналізуючи зміст зазначених “настанов”, можна з повною мірою відповідальності поставити їх в один ряд з таким відомим твором епохи Відродження, як “Державець”, автором якого є італійський політичний діяч та

філософ Ніколо Макіавеллі. Водночас, усупереч флорентійському авторові, який був прибічником одноосібної моделі державного управління, яку аналізував, “тримаючись вказаного вище порядку, розберу, якими способами государі можуть управляти державами та утримувати в них владу” [6]. У свою чергу, С. Оріховський зазначав, що “з другого боку, ми виростили не в королівстві Нерона, а в славіній батьківщині Сигізмунда. І наші предки виховували нас так, щоб ми знали, що король вибирається для держави, а не держава існує задля короля. На цій підставі гадаємо, що держава набагато шляхетніша й достойніша за короля. Закон же, якщо він є душею і розумом держави, значно кращий за непевну державу і вищий за короля. Отже, закон дорівнює королеві і навіть кращий і набагато вищий за короля...” [8].

Варто наголосити на притаманності українській філософській культурі стилю мислення й підходу до філософського осягнення граничних форм суспільного буття, організованого в національній державі, як і власне розуміння того, що ці засади беруть свій початок з часів киеворуської доби. Але як для С. Оріховського, так і для наступних українських мислителів фундамент розмислів про природу держави та влади формувався на факті існування загрозливого становища України перед зовнішньою небезпекою, яка розглядається, більшою мірою, з боку татар і турків.

По-перше, самоорганізація всього суспільства до оборони від цих загроз ставала каталізатором державотворчих процесів.

По-друге, ідеальний образ володаря вбачався в особі освіченого монарха, а держава як передова монархічна республіка з розумною мілітарною політикою.

По-третє, Україна розглядалася як окреме соціумно-етнічне тіло в системі народів Річі Посполитої, в якій головним стремлінням українців є прирівняння прав Русі до рівня прав Великого князівства Литовського в межах Річі Посполитої.

По-четверте, на основі умовиводів автора постає ідея України, як спадкоємця Київської держави, та автономії в межах Річі Посполитої.

По-п'яте, автором виношувалася ідея перенесення в Україну польського престолу із королем [13, с. 157–158].

Загальновідомо, що навіть у 1648 р. у результаті низки гучних перемог над польськими військами наміри Б. Хмельницького не виходили за межі утворення “автономної козацької держави” у складі Речі Посполитої.

М. Костомаров зазначав, що “державний і суспільний склад, історичний рух і народний характер Польщі і Русі хоча й виходять з однакових племінних початків, але там і тут прийняли не тільки різність, але протилежні і ворожі одне одному напрями. У продовження багатьох віків Польща і Русь вели між собою безперервну, уперту, послідовну боротьбу” [2, с. 3]. Очевидно, що традиція пошуку “ворогів” для української державності має свою давню традицію і здійснюється не тільки у східному напрямі. Звернімо увагу на той факт, що “Зазивний універсал від червня 1648 р.” Богдана Хмельницького, гетьмана славного Запорозького війська і всієї суцної обіруч Дніпра малоросійської України адресовано “українським

малоросіянам, жителям міст і сіл обох боків річки Дніпра, духовним і мирянам, шляхетним і посполитим, людям усякого більшого й меншого, чину, а особливо шляхетно уродженим козакам” [13, с. 648]. Характерно, що в цьому документі зазначається, “що поляки народилися і пішли від нас, савроматів та русів, і про це свідчать їхні ж польські хронікарі” [Там же]. Таким чином, можна констатувати той історичний факт, що питання “старшого брата” постало ще задовго до входження українських земель до складу Російської імперії.

Академік Академії наук УРСР І. Крип’якевич у праці “Історія України” зазначав, що “час нової Української держави назрівав, це було помітно від кінця XVI ст., як тільки козаччина почала виявляти сильніший розвиток. Уже Наливайко виступив із проектом створення окремої козацької території між Дністром та Бугом” [4, с. 170].

Зазначимо, більшість дослідників розглядає Северина Наливайка (1560 – 1597 рр.) як народного героя – очільника антишляхтицького повстання 1594 – 1596 рр. Але, якщо проаналізувати текст відомого історичного документу “Кондиції, подані від Наливайка його милості Королеві” (Сигізмунду III (1566 – 1632 рр.)), то досить несподівано виявляється пропозиція автора стосовно того, щоб “погамувалось свавілля козаків: різних гетьманів, на кілька частин розірваних, ... просячи короля, Його Милість, насамперед про пустині між Бугом і Дністром, над рікою Шеносед, майже на шляху татарському і турецькому, поміж Тегинею і Очаковом від Браслава 20 миль, де від створення світу ніхто ніколи не мешкав, на тому шляху хочу збудувати місто і замок, де із усіма козаками хочу проживати, яких певне число війська козацького, король, Його Милість, мати вкаже” [7]. Причому “щодо всіх свавільних козаків, яких у реєстрі своєму під юрисдикцією не буду мати, згідно із сеймовою постановою, на їхню силу, рушивши своєю, битву їм дати і обернути в прах маю, не даючи змоги шкодити обом державам Вашої Королівської Милості, а інших значніших до короля, Його Милості, посилати на екзекуцію, а тим, що незначні, як селянство, ніс і вуха їм відтинаючи, до свого війська не допускати. Крім запорозьких козаків, жовнірським, так само панським, шляхетським, княжим слугам вуха утинати. Банітам (вигнанцям), також позбавленим честі, хіба за відомістю та листами Короля, Його Милості, жодного до війська не допускати, але кожного піймавши, зараз королеві, Його Милості, відіслати до панів старост окраїнних” [Там же].

Потрібно звернути увагу і на відсутність існування єдиного підходу щодо козацького руху і з боку очільників Речі Посполитої, так у 1596 р. виникла концепція (хоча і не підтримана королем), авторство якої приписується польському шляхтичу Йосипу Верещанському, щодо можливості і корисливості для Речі Посполитої утворення “козацької території” як буферної зони між мусульманським та християнським світом. Зокрема, той наголошував на доцільності спрямування енергії козацького руху для боротьби з кримським ханством чи московським царством [13, с. 175]. Багаторічне військове, політичне, релігійне протистояння монархічної за принципом верховенства влади та

республіканської за процедурою прийняття важливих управлінських рішень загальнодержавного характеру Речі Посполитої та козацьких автономних державних формувань, побудованих на демократичних засадах, врешті призвело до їх остаточного занепаду та поглинання державами-сусідами.

В. Ключевський вважав, що двигунами і творцями державотворення давньої Русі були не князі, яких історик розглядав в якості найманців, котрих наймали функціонери торгової верстви населення. Схема історії Ключевського за своєю суттю є антиімперською, антидворянською й антиаристократичною. У ній заперечується роль особистості в історії, на перший план висувається сукупність суспільних груп і класів, причому роль держави зводиться до організації і забезпечення їх захисту від зовнішніх загроз. Як зазначає В. Шевчук, кожне явище, породжене життям, наділяється типовими фазами появи та росту, становлення й утвердження в світі, й причини свого постання. Так само й з ідеєю Козацької держави: вона мала цілком конкретні спонуки до свого народження, відтак, переборюючи часом неймовірні труднощі, завойовувала собі місце під сонцем, бо цього вимагав природній закон, про який наші зверхники почали мислити з XVI ст. [13, с. 413].

У свою чергу, досліджуючи утвердження європейських принципів лібералізму на українських теренах М. Драгоманов зазначав, що “науково-історичний досвід у купі з вияснюванням державно-правових думок показав, що наші теперішні думки про вільність – це продукт складного міжнародного політичного і розумового процесу і не можуть бути признані цілком однаковими ні з якими старовинними думками, – але що дійсно в старовину було два періоди існування по-своєму вільних порядків: первісний і середньовічний. Первісні вільні порядки, громадсько-племінні, подібні до тих, які описав Тацит у своєму творі про германців, або до тих, які у південних слов'ян бачили візантійські письменники, і про котрих існування в руських слов'ян ще в XI до XIII ст. говорять на кожній сторінці літописи руські, – безперечно були в усіх європейських народів. Головна ознака таких порядків – існування народного Збору (віча, купи, громади) з більшою чи меншою перевагою його сили над владою старшин і начальника [1, с. 5]. Ідея щодо участі широкого загалу у формуванні органів державної влади була абсолютно неприйнятною для моделі російського самодержавства, тому цілком очевидним є те, що існування козацької автономії у складі цієї імперії було під загрозою знищення з часу укладання Березневих статей за результатами Переяславської ради (1654 р.).

Очевидно, що здійснення секретної дипломатичної місії в 1791 р. українського дворянина Василя Капніста до Пруссії в пошуках допомоги для протистояння Росії потрібно розглядати як епілог до епохи козацької вольниці, ніж як прелюдію до боротьби за національне звільнення України” [11, с. 14]. Крім того, Капніст був одним із співавторів проекту відновлення козацьких формувань в Україні (“Положение, на каком может быть набрано и содержано войско охочих козаков”) 1787 р., який, зрозуміло, був відхилений царським урядом. У 1781-1782 рр. припинили існування останні інституції державного

устрою Гетьманщини, де замість старих полків і сотень було встановлено намісництва російського типу, які зруйнували стару адміністративну єдність державної території України – Гетьманщини та її традиційний козацький адміністративно-політичний устрій. Зденаціоналізоване, одірване від рідного, національного ґрунту, перетворившись з “військової старшини” на земських начальників, предводителів та інших урядовців, воно дбає про народ, охороняючи “подле” сословіє, від “вредних” хвороб, як-то просвіта народна, збудження серед нього національної, правової або класової свідомості” [9, с. 76].

Саме класовий підхід до української проблеми – бажання козацької старшини бути польськими шляхтичами або російськими дворянами – дав поштовх до розвитку аристократичного напрямку в українській історіографії. Таким чином, український національний визвольний рух, ініційований згори, від початку не користувався широкою народною підтримкою, і Україна продовжувала слугувати полем битви для поляків та росіян, які боролися за культурне та політичне домінування в регіоні. Той факт, що більшість дворян українського походження перебували по обидві сторони конфлікту, мав для національного руху негативні наслідки [11, с. 14-15]. Згадаємо, що напередодні Полтавської битви разом з гетьманом Іваном Мазепою під прапори шведського короля Карла XII перейшло лише близько чотирьох тисяч козаків та вісім тисяч запорожців. Очевидно, що ідею Мазепи щодо утворення козацької автономії під протекторатом шведського короля не підтримали широкі народні маси.

Водночас, О. Федішин зауважує на існуванні певної характерної особливості, сутність якої полягає в тому, що процес остаточного політичного і соціального поглинання українських земель Російською імперією співпав з українським культурним відродженням, яке почалося з публікації пародії Івана Котляревського на “Енеїду” в 1798 р. Загалом декілька наступних десятиріч український національний ренесанс обмежувався головним чином літературою і культурою.

Досліджуючи проблематику політико-філософської рефлексії феномену державності на українських теренах, не можна оминати питання діяльності Кирило-Мефодіївського братства, ідеологія якого стала синтезом ідей трьох рухів – українського автономістичного, польського демократичного і російського декабристського в Україні. Це відобразилося у програмному документі кирило-мефодіївців – “Книзі битія українського народу”, автором якої вважається Микола Костомаров. Центральним моментом у його програмному документі було наполягання на необхідності реалізації християнських ідеалів справедливості, свободи і рівності. У документі зроблено спробу втілення основної ідеї, пов’язаною з утворенням слов’янської федерації. На загальнодержавному рівні, за цим проектом, мали б функціонувати законодавчі збори, президент республіки та державна рада. Зрозуміло, що через свою утопічність вони не були реалізовані [5, с. 169].

Водночас, навіть серед представників Кирило-Мефодіївського братства, яких вважали найкращими представниками української інтелігенції XIX ст., не існувало

одностайності щодо шляхів розвитку національної свідомості та державної самостійності. Так, один із засновників братства В. Білозерський (1825 – 1899 рр.) вважав, що окреме існування України є неможливим. Єдиний засіб, що надається розуму і сприйняте серцем, для повернення народних прав полягає в об'єднанні слов'янських племен в одну сім'ю під охороною закону любові і свободи кожного [10, с. 327]. Цікаво співставити погляди М. Костомарова в “Книзі буття українського народу” проти французької революції і філософського раціоналізму за відсутність християнського духа, та ідеалізації козацтва як джерела істинного християнства з підкресленням соціальної складової козацьких рухів у творах Тараса Шевченка. Крім того, ідеї слов'янської федерації кирило-мефодіївців не представляли собою чогось оригінального: вони були взяті в деяких інших таємних союзів, наприклад у “Об'єднаних слов'ян” 1820 рр., ми знаходимо з невеликою різницею ті ж плани: федеративний союз слов'янських народів, звільнення від “самодержавства”, яке замінюється демократичним представницьким правлінням і об'єднаних федеративним конгресом, який керуватиме загальними справами союзу. Суттєвою відмінністю було те, що кирило-мефодіївці в число слов'янських народів включали український, котрий до того не виокремлювався в окрему національну групу у великоросійських федералістів [Там же, с. 328].

Прихильник компромісної єдності групових інтересів суб'єктів державо-та правотворення Богдан (Федір) Кістяківський (1868 – 1920 рр.) – філософ, соціолог, соратник російських конституціоналістів і, водночас, гострий критик їхнього шовінізму обстоював принципи народного суверенітету, але застерігав від необмеженого народовладдя [12, с. 94-95]. Закони Чарльза Дарвіна працюють не тільки у світі природи, а й придатні для застосування в людському середовищі, в якому одна група протистоїть іншій з метою отримання певних зисків і не в останню чергу – фінансово-економічних. Звідси – класова диференціація, що породжує історичну роль економічного фактора. Марксистська теорія доводить, що саме економіка лежить в основі державної влади. Історичний матеріалізм є нічим іншим, як науковий метод, застосування якого дає хороші результати під час здійснення аналізу суспільних явищ. Недооцінка ролі економічного фактору в історії державотворення призводить до викривлення всієї парадигми теорії державного управління.

Тому очевидним, і це широко обговорюється сьогодні, є те, що поразку державотворчих процесів на початку ХХ ст. спричинила, насамперед, внутрішня слабкість національного руху, недостатній ступінь його зрілості та сконсолідованості на час та в процесі здійснення вирішальних дій, різновекторність його політичних сил і течій. Цілком зрозуміло, що за всієї різниці зрілості українського руху на сході й заході України спільним слабким місцем національних політиків були надто ілюзії погляди політичної еліти (і щодо Росії, і щодо Австрії) силових чинників, насамперед військових, у будівництві національної держави.

Проведене дослідження дає змогу, певною мірою, розкрити зв'язки між політико-філософською рефлексією вітчизняного державотворення та теоретико-

методологічними основами ідеї державництва. Це дозволяє представити саму ідею державності як складову частину національної ментальності та культури, як особливої системи в рамках політико-філософської рефлексії, яка найчіткіше проявляється саме в періоди, коли виникають непереборні труднощі у процесі реалізації ідеї українського державотворення.

Таким чином, можна зробити висновки, що початок державної влади закладається у природі суспільства, стані його політичного, соціального розвитку, історичної зрілості та його ментальності. Необхідно звернути особливу увагу на важливість ролі історії, духу та філософії державних формувань, які утворювались на українських теренах і мають свої майже тисячолітні традиції. Сучасні реалії вітчизняного державотворення свідчать про необхідність радикальної переоцінки суспільних цінностей, установок свідомості та сприйняття досвіду всього загалу вітчизняної державотворчої традиції. Перспективи для проведення подальшого дослідження полягають у необхідності зміни пріоритетів у триаді інтересів держави – суспільства – громадянина, відповідно до яких політико-філософську рефлексію феномену державності на українських теренах необхідно розглядати як специфічну форму національної суспільної свідомості.

Література:

1. *Драгоманов М.* Старі хартії вільності: Історичні нариси / М. П. Драгоманов. – Вид. друге. – К. : Ранок, 1907. – 84 с.
2. *Костомаров Н.* Богдан Хмельницький / Н. Костомаров. – изд. второе, доп. – СПб. : Издание Книгопродавца Д. Е. Кожанчикова, 1859. – Т. 1. – 550 с.
3. *Кремень В.* Філософія національної ідеї. Людина. Освіта. Соціум / В. Г. Кремень. – К. : Грамота, 2007. – 576 с.
4. *Крип'якевич І.* Історія України / І. П. Крип'якевич ; [відп. ред. Ф. П. Шевченко, Б. З. Якимович]. – Львів : Світ, 1990. – 520 с.
5. *Крисаченко В.* Українська політична нація: генеза, стан, перспективи / В. Крисаченко, М. Стапико, О. Власюк та ін. ; за ред. В. Крисаченка. – К. : НІСД, 2004. – 648 с.
6. *Макиавелли Н.* Государь / Н. Макиавелли. – Спб. : Кристалл, 2001. – 192 с.
7. *Наливайко С.* Кондиції, подані від Наливайка його милості королеві. – Режим доступу : <http://izbornyk.org.ua/suspil/sus24.htm>.
8. *Оріховський С.* Напучення польському королеві Сигизмунду Августу / С. Оріховський // Тисяча років української суспільно-політичної думки: у 9 т., Кн. 1. ; [упор. В. Шевчук]. – К. : Дніпро, 2001. – . Т. 2. – 560 с.
9. *Петлюра Симон.* Статті. Листи. Документи / Симон Петлюра. – К. : ПП Сергійчук М. І., 2006. – Т. VI. – 704 с.
10. Украинский народ в его прошлом и настоящем / [под. ред. О. Волкова, М. Грушевского, М. Ковалевского, О. Корша, А. Крымского, М. Туган-Барановского, О. Шахматова]. – СПб. : Типография “Общественная Польза”, 1914. – Т. 1. – 380 с.

11. *Федюшин О.* Украинская революция. 1917-1918 / О. Федюшин ; [пер. с англ. Л. А. Игоревского]. – М. : ЗАО Центрополигрия, 2007. – 334 с.
12. *Філософська думка в Україні : Бібліогр. словник / авт. кол. : В. С. Горський, М. Л. Ткачук, В. М. Нічик та ін. – К. : Пульсари, 2002. – 244 с.*
13. *Шевчук В.* Козацька держава як ідея в системі суспільно-економічного мислення XVI – XVIII ст. : У 2 кн. – Кн. 1. – К. : Грамота, 2007. – 720 с.

Надійшла до редколегії 29.02.2012 р.

УДК 351

В. В. ЗУБАР

СУТНІСТЬ І МЕХАНІЗМИ МОНІТОРИНГУ ДЕРЖАВНОЇ КОНТРАКТНОЇ СИСТЕМИ

Викладено та доведено необхідність моніторингу державної контрактної системи.

Ключові слова: держава, державні закупівлі, Державна контрактна система, конкурентні відносини, ринкова економіка, моніторинг, громадський моніторинг.

Outlined and demonstrated the need for monitoring the State of the contract system.

Key words: state, public procurement, the State contract system, competitive relations, market economy, monitoring, public monitoring.

Моніторинг є невід’ємним елементом процесу поточного контролювання. За допомогою моніторингу суб’єкти-контролери (громадські та державні) отримують інформацію про поточний стан підконтрольних об’єктів і його зміни. Для одержання повнішої інформації та ефективнішого її використання об’єкти моніторингу конкретизують за галузями діяльності Замовників або за головними розпорядниками бюджетних коштів, а саме: охорона здоров’я, освіта, органи місцевого самоврядування тощо. Недостатнє розуміння державного контролю за держвитратами обумовлюється великою кількістю державних органів, які наділені функціями у сфері держзакупівель. Тому громадським активістам-новачкам досить важко розібратися, кому писати в разі виявлення порушень під час проведення громадського моніторингу державних закупівель. Відсутність процедурного державного контролю на всіх етапах державних закупівель передбачає безкарність Замовника торгів за допущені порушення під час планування, виконання контракту процедури, і тільки передбачається адміністративне